

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 169 ՏՄԵՐՈՒՄԵՐՈՐԴ ՏՄԵՐ Ուրբաթ 3 Հոկտեմբերի

1897

Ուրբաթ 3 Հոկտեմբերի ՏՄԵՐՈՒՄԵՐՈՐԴ ՏՄԵՐ № 169

Ծախսված 10 րուբլ, վեց ամբարձ 6 րուբլ, երեք ամբարձ 3 ր. 50 Կ.
Ծախսված 1 ր., հասոց 5 Կ.
Ծախսված գրքեր և Թիֆլիսում միմյան խնամադրամանք.

Խմբագրություն հասցեն Тифлисть. Редакция „Норъ-Даръ“
կամ Tiflis. Rédaction „Nor-Dar“.

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի առ օրերից) ժամը 9-ից
մինչև 2-ը: Ցայտարարությունները ընդունվում են ամեն լիզաներով
Ցայտարարությունները բաժին 2 Կ., լրիվները համար կրկնապատկի:

ԲՈՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Քրոնիկոն.— Լուրեր:
6. Գ. Այվազովսկու նկարչական գործունեությունը վաթսուհինյա յոթնականը:
Հոգեբան աշխարհից:
Դատաստանական.— Ստալին-իսկուս պատմական գործը:
Թղթականությունը.— Թալիս:
Քաղաքական.— Սուլթանը և թեմաի խնդիրը: Երկրորդ խնդիրը:
Հեռագրական.— Սև Ստամբուլում:
Ցայտարարություններ:

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Գովասար կառավարչապետ իշխան խալիվներ արգելեց Գարս և Գաղղուան շրջանը: Իշխանը Ալեքսանդրապոլի լայնությամբ իր զորքերը և ապա Երևանի լայնությամբ Թիֆլիս կը ժամանե ամսիս իննիս, երեկոյան:

Թիֆլիսի քաղաքի խորհրդի նորընտիր անդամները շարունակ գրադրուած են քաղաքապետի ընտրության խնդրով այդ մասին մասնաւոր, կուսակցական հոգովներ են տեղի ունենում:
Գ. Ս. Ալիխանովի ընտրության հաւանականներն իրենց կողմից կանգնեցնում են ընտրել իշխան Գ. Թումանյանին, իսկ դա իւր կողմից իւր թերթի ինքնուր շնորհակալութիւն է յայտնում ինն ընտրել ցանկացողներին:

Գարսի այդ գրութիւնը զիւր չեկաւ ռեզական մի քանի թերթերին և քաղաքային գործերով հետաքրքրուողներին: Երաններում քննադատում են պարոնի այդ գրութիւնը:

Մեր կարծիքով դատապարտելու կամ խղանալու բան չկայ այդտեղ դա ճաշակի բան է. մէկը չի հաւանում իշխան Լ. Թումանյանի վարմունքը, միւսը հաւանում է:

Մարտուն առաջարկում են իրեն ըն-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԵՐ

(Հուլիսի 1-ին և 2-ին օրեր)

Կարլ Էյսլերի

Բալիկի ծովի աստմանուր ավերից Ալի Ժոս, Լիզմամբէն գիւղի հանդէպ, արձարանում է ալիքներ միջից մի երկ քարածալու: Լաւ եղանակներին ավից կարելի կըլինէր տեսնել նրա բնկեկութեամբ եղբայրները և ուղղաձիգ գահաւանդները, որոնք բոլորովին զուրկ էին բուսականութիւնից: Այս քարածալու խառն փառնաւոր ապաստանաւոր էր ծովագնացների համար, որոնք ժամանում էին նրան միայն լաւ եղանակներին: Քարածալուի միակ բնականը Թուրքներն էին, որոնք երկուսերը ահազին խմբերով թաղկոտում էին նրա վրայով և օգը խլացնում էին ընդ քարածալան ճեղքով:

Մտնելով քարածալուի, կարելի էլինէր տեսնել քարածալուի բացածում մասունքի նման մի քարձիւթի: Երբ վրայ նկատելի էր լինում կոշտ

արելի և նա կամենալով ընտրուել շնորհակալութիւն է յայտնում. Լինչ կայ այդտեղ. ի հարկէ իշխան Գ. Թումանյանը երբ ընտրութիւնից առաջ հրապարակ է դուրս գալիս, տեղի լաւ արած կըլինէր, եթէ շնորհակալութիւն յայտնելու փոխարէն, իւր գործերու ծրագիրը հրատարակէր ի զէպ, եթէ ինքը ընտրուէր:

Թիֆլիսի քաղաքապետի ընտրությունը ամենից անելի շահն ունեցողը պ. Գ. Ս. Ալիխանովն է, նրան կրնարեն, եթէ ինքը հրաժարուի:

Հուլիսի մեկ հազարըում են, որ մի թուրք, Ջիւանշիրով, իւր երթոր յիշատակը յարգելու համար 10,000 ր. է նշանակել, որ պ. Թաղեա Թամիրանի արդիւր մի մասը տանի թուրքերի թաղը: Արդէն սկսել են խողովակները շարել: Բացի դրանից, Ջիւանշիրովը, դարձաւ իւր երթոր յիշատակի համար, 30,000 ր. է նուիրել քարեգործական զանազան նպատակներով:

Լազարեան ճեմարանի տեսուչ նշանակւում է Մուսուկայի համալսարանի պրոֆեսոր Վ. Ֆ. Միլլերը, որի մասին ռուսական Վեդ. լրագիրը հետեւեալ տեղեկութիւններ է հաղորդում: Գ. Միլլերը քաջ ծանօթ է սանկրիտերէնին և իրանի բարբառներին. գեղեւ 70 տարեկան թուականներին համալսարանում նա դասախոսում էր Արեւելքի պատմութիւնը, իսկ յետոյ մի քանի տարի նուիրել էր Գովասար ուսումնասիրութեանը, հրատարակելով մի շարք կարեւոր աշխատութիւններ օտերէն և հրեական-թաթերէն լեզուներէ: Լազարեան և Գովասարի ազգագրութեան և հնագիտութեան մասին: Ընդ նմին արդէն շատ տարիների ընթացքում պ. Միլլերի հրեանագիտութիւնը, մարդաբանութիւնը և ազգագրութիւնը սիրողների Կայսերական Ընկերութեան ազգագրական ճիւղի նախագահն է և Դաշկովի ազգագրական

քանդակում մի, ըստ երևոյթին, կանացի կերպարանք: Այդ օտարտի առատածութեանը, դեռ հեթանոսական ժամանակներից երկրպագում էին:

Քրիստոնէութիւնը այդ արձանին «Սև Աստուածամայր» անուանի տուեց և նրան վերապահեց Լիզմամբէնի բնակիչների բողոքի տնօրէնութիւնը:

Սակայն Սև Աստուածամայրը երբէք չօգտուեց բարեխիտ աստուածութեան փառքից, նա երկար ժամանակ ի շարն էր գործ դնում իւր մահաշունչ ու կուրստաբեր իշխանութիւնը և եթէ այժմ նրա շարագործութիւնները ընդհատուեցան, այդ միայն այն բանի շնորհիւ, որ դրանք խափանուեցան սիրոյ և հաւատարմութեան միջոցաւ:

Այն այն պատմութիւնը, որը ես լսեցի, այս օրերս, մի ծերունի ձկնորսից:

Լիզմամբէն գիւղում ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այժմ ապրում են ձկնորս գիւղացիներ, որոնք բոլորն էլ ազնիւ ու աշխատասէր մարդիկ էին և ջերմ հաւատում էին քարածալուում գտնուած Աստուածամոր գործութեանը: Իւրաքանչիւր տարի, Սև Աստուածամայրը պահանջում էր մարդկային զոհ,— և իբրեւ, որքան յիշում էին ծերունիները, չէր անցնում տարի, որ Լիզմամբէնի բնա-

մուղէի կառավարչը: Բացի դրանից, պ. Միլլերը Մուսուկայի հնագիտական ընկերութեան ազգագրական յանձնաժողովի նախագահն է: Լազարեան ճեմարանի նոր տեսուչը յայտնի է նաեւ իր անխնայ ուսումնասիրող ուսուցչական գործունեութեան ընթացքով:

«Gazeta Warszawska»-ն հաղորդում է, որ պատշաճաւոր իշխանութեան կարգադրութեամբ Վարշաւի արքունական թուրք ուսումնարաններում, ուր աշակերտների մեծ մասը լեհացիներ են, դադարեցրած է դասերից առաջ և դասերից յետոյ աղօթք կարդալը: Աղօթքի ընթերցումը պահպանուած է միայն I և VI դիմադիւններում, ուր աշակերտների մեծ մասը յունադասեր են:

Վարշաւի «Słowo» լրագիրը հաղորդում է, թէ ռուսական Լեհաստանի միջնակարգ դպրոցների մանկավարժական խորհուրդները Վարշաւի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուից առաջարկութիւն են ստացել այն մասին, որ ծրագրերից մշակեն լեհերէն լեզուի դասատուութեան վերաբերմամբ և ցայտան, թէ ինչ դասագրքեր պէտք է ընդունել այդ լեզուի ուսման համար: Եթէ համապատասխան դասագրքեր չգտնուին, այն ժամանակ պէտք է այդպիսի դասագրքեր կազմելու համար ծրագրի մշակուի:

Վարշաւից «Գեո. Վեդ.»-ին հաղորդում են, որ Վարշաւի ընդհանուր-հասնազգայն պայծառափայլ իշխան Իմկրեթիսկու կարգադրութեամբ Վարշաւի Դիւնիկ լրագրի ուղղութեան վրայ սահմանուած հսկողութիւնը սեպտեմբերի 20-ից յանձնուած է Վարշաւի ընդհանուր-հասնազգայն առանձին յանձնարարութեանց պաշտօնեայ պ. Եւալիսկուն, որ երկրի կառավարչի անձնական քարտուղարն է: Այդ կարգադրութեան պատճառը,— անկայանութիւն է «Գեո. Վեդ.»-ի հարկէ յիշեալ լրագրի:

Կիւնբերց մէկը զոհ չդնար: Զոհ էր պընում երեմն մի ծերունի, երեմն օրորոցի մի մանուկ և երեմն էլ մի անեղկիւղ ծովագնաց, որի քաջայայտած ու հնամաշ մակոյղը զարնուելով այդ քարածալուին, խորտակուած էր:

1756 թուին Սև Աստուածամայրը սպասում էր կրկին զոհի:

Տարին մտնելում էր իւր վախճանին, սակայն, Լիզմամբէնի բնակիչները բռնուր էլ ողջ և առողջ էին: Ճշմարիտ է, գիւղում կար մի հիւանդ, փոքրիկ Ալիսէլը, և ամենքն էլ հատուցած էին, որ նրան է ընտրել Սև Աստուածամայրը և որ նա մինչև յունուարի մէկը չի ապրել:

Նիհար ձեռքերը հանգիստ ու խաղաղ տարածած կոշտ վերմակի վրայ, պառկած էր անկողնում խեղճ Ալիսէլը: Հիւանդութիւնից մեծացած նրա աչքերը կարծես թափանցում էին այն գաղտնիքի մէջ, որը պիտի բացուէր նրա առաջ: Վառարանը ճարձմութիւնով այրում էր: Զինով ծածկուած գետիկը յուսատուում էր գիւղերային միջութիւնը: Ալիսէլը գիտենալով այդ լեզնեղան, ինքն իրեն ասում էր, թէ քարածալուի Աստուածամայրը իրեն է ընտրել և որ չուտով ինքը պիտի պառկէր այդ սառն ու սպիտակ ծածկոցի տակ:

Լազարի ծայրահեղ տենետնցիւղ ուղղութիւնն է:

Գիւղական համայնքներից շատերը, «Նով. Օր.»-ի տեսլով, խնդրամատոյց են եղել Գովասարի գլխաւոր վարչութեան, որ իրենց բաժանունն Ռեզակի հրացաններ և փանփուտներ, որպէսզի վերջին ժամանակներում Գովասարում երեւացող աւագակութիւնների դէմ կռոււն:

Գովասար.— Ստալինապոլից հաղորդում են նայ լրագրին, թէ նահանգական իշխանութիւնը հարց է բարձրացրել, որ ցրդաններին արգելուի նոյն նահանգում թափառական կեանք վարել:

Հոկտ. 1-ին, վրաց Մցխէթի եկեղեցու տօնին Թիֆլիսից ուխտաւորների հազարի թաղմութիւն դնաց, Երկաթուղու կայարանը շուկայի էր փոխուած: Տոմարակները վաճառում էին մի քանի տեղ միանգամից: Գնացքները իրար յետեից ճանապարհ էին ընկնում:

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

ՀՈՒՆՈՒՅ.— Օրերումս հայ գաղթականներից երկուսը և երկուսը կին գաղթական իշխանութիւնը վաղի Ս. Յովհաննու Միլլերի եկեղեցու գաղթում: Երկու կանանցից մէկը յղի է. միւսը գրկին ունի քառասուն օրական մի մանուկ: Եկեղեցում երեցիկու պ. Ալիսէլը ինչ ինչ պատճառներով գաղթական թշուառների տնեակ չէ տալիս: Զնայած, որ եկեղեցու գաղթում գտնուող տնեակները դատարկ են: Գաղթականները ստիպուած ամբողջ չորս օր, տարուայ այս ցուրտ և խոնավ եղանակին, դուրսն են գիւղերում, որի միջոցին թշուառ գաղթականի մանուկը ցրտից հիւանդանում է. անցեալ օրը նրան հաղորդեցին: Օյս բանն իմանալով Խ. Բ. Իսկանդարեանը, իսկոյն գնում է պ. երեցիկի մօտ և երկար

Ալիսէլը որը էր, բայց նրան իւր հովանաւորութեան ներքոյ էր առել նրա արխաթա քոյր Փրիդը, այնպէս, որ նա իրեն երբէք որը չէր զգում: Օրեր ու գիւղերին նստելով նրա անկողնու մօտ, Փրիդը պատմում էր նրան զանազան հրաշալի պատմութիւններ: Յուսահատ սրտով, արտասախառն աչքերով, նա աշխատում էր ծիծաղել ու երգել, որպէսզի մեծամասն երեխայի սրտի խորքից ուրախութեան մի թոյլ ճառագայթ զուրս հանէ:

Թերեւս, Փրիդի ոյժն ու հնարադիտութիւնը վերջ ի վերջոյ սպառուէր, եթէ նրան չօգնէր իւր նշանածը Ռոբերտը: Ռոբերտը վաղեմց սիրում էր Փրիդին և նրանց արդէն զճակ էին ամուսնանալ: Իւրաքանչիւր օր, օրուայ ծանր աշխատանքից յետոյ, Ռոբերտը այցելում էր Փրիդին և նրանք երկուսով նստում էին հիւանդ Ալիսէլի անկողնու մօտ: Երբ Ռոբերտը թախանում էր նշանակիւսմանութեան օրը, Փրիդը թախանութեամբ թափահարում էր գլուխը և առանց պատասխանելու, նայում էր Ալիսէլին:

Դեկտեմբերի 23-ի երեկոյան, երբ Ռոբերտը մտաւ Փրիդի տունը, նրա մօտ հիւր կար: Նրանց հարեան ծերունի

թախանելուց յետոյ, եկեղեցու գաղթում գտնուող տնեակների բանալիները վերցնում է երեցիկից և գաղթականներին տեղափոխում է տնեակներում:

Երկարատե հիւանդութիւնից յետոյ, վախճանուց խորին չքաւորութեան մէջ Ալիսէլաց մայր եկեղեցու երկտասարդ Համադասայ քահանայ Տէր Աւետիքեանը: Հանգուցեալի թաղման ծախքի համար ժողովուրդի մէջ հանգանակութիւն բացին: Երկու օրուայ ընթացքում հաւաքուեց մօտ երեք հարիւր րուբլի: Հանգուցեալը Հուլիս քահանաներից ամենահասակաւ էր: Նա թողել է ծերունի հօրը, կնոջը, երկու աղջիկ և մի տղայ:

ԳՆԱՅԻՆ.— Ինչպէս զիտէք, մեր գիւղերում տարածուած ամենատարած փիւի ակտերից մէկն է վախճառութիւնն է: Թէ և իշխանութիւնը վախճառութիւնը համար խնամ օրէնքն էր սահմանեց, որոնց գործութեամբ պարտադանները, խափա պատժի են ենթարկուած, սակայն վերջիններս դարձանալի հնարադիտութեամբ կարողանում են իշխանութեանն էլ խաբար: Եւսով վախճառները պարտաւորակաւ յիշատակում էին մայր գնումը և տոկոսը տառածին առանձին: Իսկ ձկնկայումս, մուրակի վրայ գրում են միայն գումարը, առաջ չէ, բայց ի հարկէ շահն այս գլխից վրան հաշուած:

Մեր գիւղերում փող վերցնողները, աննշան բացառութեամբ, տեղադրւած մարդիկ են: Օրանք մուրակը գրել են տալիս մի գրագէտի, որը և «Վախճառ» գրադիտութեան նորա ստորագրում է, գիւղական տանուէրն էլ, իրեն նօտար, արքունական կնքով վաւերացնում է: Որովհետեւ տանուէրները երեք տարին մի անգամ փոխում են, այդ պատճառով նրանցից շատերը անխեղճ զեղծումներ են կատարում: Յանցանքներ գործելու մէջ ընդունակ տանուէրը միշտ կաշառք առնելով կողմնապահութիւն է անում, իւր բարեկամի կողմը

ձկնորս Քրիստիանը խօսում էր նրա հետ ցած ձայնով: Ալիսէլը քնած էր: Ռոբերտը լուռ ու մունջ նստեց իւր հարսնացուի կողքին և լուռ էր:

— Այ՛, չպիտի յուսահատուիս, Ալիսէլը կարող է կրկին առողջանալ, ասում էր Քրիստիանը:— Երանից և աւելի ծանր հիւանդները առողջացել են: Ինչ վերաբերում է Սև Աստուածամորը, նա, իսկապէս տառած, այնքան էլ, չոր չէ, որքան ասում են. նա կրմեղմանայ, եթէ նրան զիմելու համար յարմար օր ու ժամ գտնեն:

— Աւա՛ղ,— պատասխանեց Փրիդը,— ով կարող է այդքան բողոքաւոր լինել: Ամենքն էլ ասում են, որ մեր թանկագին Ալիսէլը դատապարտուած է մահուան: Միթէ սարսափելի չէ:

Մեր մայրը մեռելիս նրան յանձնեց ինձ, սակայն ես շատ քիչ բան կարողացայ նրա համար անել: Նայեցէք, թէ որքան նա գունդափուրկ է: Լսեցէք թէ որքան ծանր է չնչում: Եւ այս ամենից յետոյ, Սև Աստուածամայրը երբէք չի որորմում: Խեղճ Ալիսէլ:

— Մի ասել, թէ Սև Աստուածամայրը անսիրտ է. — պատասխանեց Քրիստիանը:— Եւս քիչ կրպատմամ այն, ինչ որ գիւղում, թերեւս, ոչ որ չգիտէ: Ես ասելի հիւանդ էի քան քո Ալիսէլը և ա.

առաջում... որեւէն և զարմանալի թող չլինի, որ մուսուլման աստուծոյ գիւղացիներն այս անորոշութեանց դէմ բողոքում է գիւղական առեւտրում և ցոյց է տալիս մուսուլման բողոքի, շնորհիւ ինչպէս:

Այսպիսի գեղծութեան առաջը մասամբ առնելու համար, հարկաւոր էր, որ ան զբաղմունք մարզական մուսուլմանը վաւերացնեն քաղաքային հոտարները:

«Նոր-Դար»-ին ցածանորդ են գրում հոկտեմբերի 1-ից և լծաւորում են 3 ռ. 50 կ.:

8. Կ. ՄԱՐԿԱՆՈՎՍԿԻ ԵՎ ՄԱՐԿԱՆՈՎՍԿԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՆՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՍՈՒՆ-ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԵՐԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ

Յովհաննէս Այվազովսկի յորեկանի մասին Քեդրոսիայից, սեպտեմբերի 26-ից շնորհակալ լրագրին հեռագրում են հետեւեալը:

8. Կ. Այվազովսկի յորեկանը առնում է անսովորութեամբ:

Այսօր առաւօտեան կայացաւ քաղաքային խորհրդի հանգիստը Նիստը, որի սկզբին կարգացուցեց զեղարուեստական ճանապարհի փոխ-նախագահի մի հեռագրին այն մասին, թէ Քաղաքի Կայսրը ծերունազարդ յորեկանին շնորհակալ է ս. Միքայիլի նկարչական շքանշանով:

Քեդրոսիայի քաղաքային խորհուրդը որոշեց 8. Կ. Այվազովսկու անուան ուսումնարան հիմնել և թոշակաւոր պահել:

Յորեկանին շնորհաւորելու համար տեղի են եկել բազմաթիւ պատգամաւորութիւններ, ի մէջից այլոց, զեղարուեստից ճանապարհի, լուսաւորութեան միջնորդութեան, ծովային միջնորդութեան, կանանց նկարչական ընկերութեան, զեղարուեստներ խորհուրդը ընկերութեան, զեղարուեստը սիրող Մուսուլման ընկերութեան կողմից ելալի:

Բազմաթիւ հեռագրներ են ստացուած, ֆինանսների միջնորդ Ս. Ի. Վիտտելի, ծովային միջնորդութեան կառավարիչ, փոխ-ծովային Տիրեպից, զբաղ Միւսուլմանից և ուրիշ անհոգի:

Քաղաքը, նաւահանգիստը և նաւերը զարգարւած են զբաղակներով:

Անսովոր կենդանութիւն է տիրում:

Մարտի 1-ից հիւրեր են եկած: Բոլոր հիւրանոցները լիքն են:

8. Կ. Այվազովսկին աշխոյժ է և ուրախ:

Այսօր ցերեկը ճաշ տեղի ունեցաւ:

մենք էլ կարծում էին թէ կըմեռնեմ. սակայն հայրս, մի զօրեղ ու անվեհեր ձկնորս, Ենդեան գիւղերը լողաց ծովի ծոցում, որը բաժանում է քարաժայռ ափից և ինձ համար ներումն խնդրեց Սև Սառնաւածափից, որը այդ գիւղի իրեն զիմոյցներն չի մեծում... Այդ իսկ բովանդակ ուժերս վերադարձնեմ ինձ վրայ և ես, ի զարմանաւ ամբողջ գիւղի, առողջացայի:

Փրիդի աչքերը փայլեցին, նրա քնքայլ ու նազելի կերպարանքն ընդունեց ազդու տեսք:

— Շնորհակալ եմ, հայր Բրիտանիան, սաաց նա,—լաւ խորհուրդ է Ես վաղը կըզնամ ղէպի քարաժայռը:

— Աւաղ, սաաց Քրիտանիան,—Այդ մասին մտածելը տիրեց է. այս տարի ծովը ամբողջապէս սառած չէ, հարկաւոր է մակոյկով անցնել ծոցը, իսկ այդ այժմ անկարելի է, որովհետեւ այնտեղով սառցակողմեր են լողում: Մինչև անգամ տանգիլն նաւերն էլ չեն վտարանալ ընդհարումի սառույցին այդ կոյտերին: Ինչ կարելի է անել մի թեթիւ ձկնորսական մակոյկով:

— Ինչու չփորձեմ Ակուլին աղաւթի, եթէ հնար է: Այն ժամանակ Ռոբերտն ու Քրիտանի միասին սկսեցին համոզել Փրիդին նրա ձեռնարկութեան աւագութեան անմիտ լինելը: Փրիդը սկզբը

որ սարքել էր քաղաքը յորեկանի պատուին: Երեկոյան պարահանդէս կը լինի:

— Նոյն յորեկանի մասին «Ռուս»-ը որո՞ւմ է:

Յորեկանի նախօրը, Այվազովսկու ցանկութեամբ, հոգեհանգիստ կատարեց Նիկոլայ Պալովիչի համար, որի թաղաւորութեան օրօք սկսեց յորեկանի զօրծնութիւնը: Քաղաքը զարգարւած է զբաղակներով: Բազմաթիւ շնորհաւորագրեր են եկել: Հիւրանոցներում սենեակ չէ ճարւում: զեղարուեստից ճանապարհի կողմից իրեն պատգամաւոր եկել է Սակոյով, հարաւ-ուստեան նկարիչները կողմից—Յգիդ:

Այսօր սեպտեմբերի 26-ին կեսօրին հանգէսն սկսեց քաղաքային խորհրդի ուղերձը ընթերցմամբ: Ուղերձը գրուած է արծաթի պալիտրայի վրայ: Այնուհետեւ կարգացուցեց շնորհաւորանքները: շնորհաւորում էին նախագահարանին զի կողմից, Սակոյովը զեղարուեստից ճանապարհի կողմից, Նիկոլայը լուսաւորութեան միջնորդութեան կողմից, ծովային միջնորդութեան կողմից: քաղաքային կարգացուցեց Նորին Բարձրութեան ծեղկնա Մարտի-միլիտանային նամակը, որը շնորհաւորում էր յորեկանին զեղարուեստները խորհուրդը ընկերութեան կողմից: Երկրորդ խօսքը հաւաւ-ուսական նկարիչները ընկերութեան կողմից: իշխան Ռեզուտեանը Պետերբուրգի հայ համայնքի կողմից: Այնուհետեւ գալիս էին տեղական պատգամաւորութիւնները հոգեհանգիստի ընկերութեան, աղանակաւորութեան, մեղաների, հայ հասարակութեան, արհեստաւորների, կարտիսների և հրէաների կողմից, զեմալույի և ուսումնարանների կողմից, որոնք ուսուցիչներ և աշակերտներ էին ուղարկել: Թանկապին պապականի մէջ ուղերձներ են մատուցուած: Կարգացուած են բազմաթիւ հեռագրներ, որոց թիւում կան և բարձրաստիճան անձերից հեռագրներ: Երեկոյան կոնցերտին քաղաքային դահլիճում հանգիստը ճաշ կար: Դահլիճը չբեղ զարգարւած է: Ծաղիկներից հետեւալ մակագրութիւնն է չիւնուած «Слава нашему мачитому юбжару»: Ժաշի ժամանակ առաջին անգամ խմուց Թաղաւոր Կայսրի, երկրորդը Թաղաւորական Ընտանքի, յետոյ շնորհաւորանքներ ուղարկող միջնորդների կենացը: Գ. քաղաքա-

րում խիստ ընդգիմացաւ, ապա, կարծես, համաձայնեց նորանց հիմնաւոր պայացանքների հետ: Քրիտանի գնաց: Ռոբերտը մնաց բարեւա տեսելով համարեց Փրիդի ճակատը և բռնելով նրա ձեռքը սաաց:—Թանկապին Փրիդ, երկուրդ, որ ինձ երբէք չես մոռանալ, ինչ էլ որ լինի... Երբէք, այո՛:

— Ո՛հ, երբէք, սիրելի,—պատասխանեց Փրիդը:—Խոնարհելով զուրկը նշանածի ուսերի վրայ... Միթէ չգիտես, որ ես ամբողջովին բռնեմ եմ ընդմիջում, ինչպէս կարող եմ քեզ մոռանալ:

Եւ սիրահարուածները բաժանուեցան:

Երբ Փրիդը մնաց մենակ, մտքումը ընկելով Ռոբերտի խօսքերը, հարցնում էր ինքն իրեն, թէ ինչպիսիք են այդ ընդմիջումը տիրել էր... Ինչ էր նշանակում այդ արգելքը: Վերջի վերջոյ նա հասկացաւ: Այո՛, —մտածում էր նա,—անկարելի է կասկածել, որ Ռոբերտը վճռել էր զնալ քարաժայռը Սև Սառնաւածափից Ակուլի համար թաղութիւն խնդրելու... Սակայն այդ քայլը անխելամարտիկ էր և չէր նշանակում: Ի հարկէ, Ակուլը նրա համար թանկ էր, բայց Ռոբերտը պարտաւոր չէր նրա համար զոհուելու, այն էլ իր զօր տեղը:

Բայց արդեօք ճշմարիտ է այն ամենը, ինչ որ խօսում են Սև Սառնաւածափ

զուրկն առաջարկեց 8. Կ. Այվազովսկու կենացը, որին քաղաքի հայր աւանդեց: Բազմաթիւ հեռագրներ են ստացուած, զրաւեց թիւում Վեհ. Կաթողիկոսից, Մեծ Իշխանուհի Ալեքսանդրա Ծաւթովնայից, միջնորդների ժողովի նախագահ Դուրնովոյից, ֆինանսների միջնորդ Ս. Ի. Վիտտելից: Երեկոյան քաղաքային խորհրդի դահլիճում պարահանդէս կայ: Քաղաքը փառահեղ լուսավորուած է:

ՀՈԳԵՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԻ

III. ՈՒՄԳՈՒԹԻՒՆՆ ԴՆՄ ԳԵՏԵ ԵՍՈՒ

«Միթէ ամենքին մարգարէ չեցին... Ի տան Մեծի ոչ են միայն անթէ ունեցէր և արծաթեղէնը, այլ և խեցեղէնը և փայտեղէնը»:

Տէ. Բ. 20.

Մի երեկոյ հիւրատանը մի կրթուած և կարգապահութեան նախաձեռնողը քահանայի ներկայութեամբ, մի խումբ կրթուած պարսիկներ հոգեւոր աշխարհի այս և այն մաս կողմը դատաւարեց յետոյ խօսեցին նաև մեր եկեղեցիներում տեղի ունեցող անքաղաքավարի շարժումների, բարձրագոյն խօսելու, ծիծաղելու, երգեցողութեան անհրաժեշտութեան, տիրացուների և տէրութիւնների մէջ ծագող կալիւնների, եկեղեցու անմարքութեան և այլ այսպիսի շատ անկարգապահութիւնների մասին: Խօսողներից իւրաքանչիւրն իւր տեսակետով զանազան բացատրութիւն տուեց, իսկ մի թիւիկ զանաւարով պատուական հօրն, հարցրեց:

— Դուք ինչ կասէք, տէր հայր, զուր տեղի լաւ կիմանաք ինչ է այս բոլորի պատճառը:

— Գաղափար շատ պարզ է, պ. բժիշկ, այդ բոլոր անկարգութիւնները չեն լինել, եթէ եկեղեցիներում լինին կրթութեամբ բարոյական և կարգապահ դեկավարներ. ստորագրեալներն առհասարակ մեծի, աւագի օրինակին են հետեւում, իսկ մեր եկեղեցիներում, ցաւօք արտի պէտք է տեսն, կրթութեամբ աւագներ չկան, բայց այդ մեծ նշանակութիւն ունի կարգապահութեան վերաբերմամբ:

— Բայց միթէ կրթութեանը չկան, ոչ նրանց յանձնեն աւագութեան իրաւունքները:

— Կան, բայց մեղանում աւագութիւն

տեսելով, ինչպէս տեսնում ենք, մինչև անգամ դարերի ընթացքում, միայն են հասկացել—աւագութիւնն ապաւին են նրան, որը իւր միաբանակիցների մէջ անելի առաջ է ձեռնադրուել: Օրինակ՝ Փ. Եկեղեցում անցեալներում երբ կարգեք խառնուեցին, միաբանների մէջ սովորական դավադարներն սկսեցին և բնականաբար աւագութեան խնդիր առաջ եկաւ, աւագութեան համար հասկալարի թեկնածուի իւր գրին, թէն նոյն եկեղեցում կար մի կարգապահ և մաքրավար կարգապահ քահանայ և վերջը պատճառաւորեալով թէ պէտք է ծերին տալ, տուին... — Դա սխալ սկզբունք չէ, տէր հայր, եթէ միայն հասկալով ծերը, մեծը անկրթ, աղէտ, անբարոյական, որկրաւ, մոլ, ընչաւէք, անհաւատարիմ, թղթախաղ և այլ այսպիսի յատկութիւնների տէր չլինի, չէ որ անասունների մէջ էլ մինչև անգամ աւագութիւն կայ: օրինակ կուսնիկ երամբ զնում է նրա ետեղից, որը Բողոքողի ճանապարհը գիտէ, լաւ տեղեակ է, չի մոլորեցնել նրանց, սակայն թաշուկների և անասունների կամ անբանների աւագութիւնը պէտք է անշուշտ զանազանութիւն քահանայի աւագութիւնից. շատ մաղայն կրթիկներ օրինակի համար, եթէ անասունը իշխող կարգուէր մարդու գլխին և ոչ մարդու նրա գլխին, բայց Աստուծոյ ամեն բան իւր տեղն է տեղեցնել և զրբել:

— Այո՛, բժիշկ, մեծութիւնը, աւագութիւնը նոյն իսկ Յիսուս պարզ որոշել է աւետարանի մէջ, սակայն, այդ կար նաև հին կտակարան սուրբ գրքի մէջ, բայց, չէ որ հրէից Կայսրական չէին զործարարում օրէնքը: Այդպէս է այժմ նաև մեր մէջ. մենք էլ Յիսուսի չափով չենք չափում մեր աւագութիւն փափագողներին, ահա թէ Յիսուսը աւագութեան, մեծութեան մասին ինչ է ասում իւր խրատեցող աշակերտներին, որոնց յաջորդներն ենք և՛ մենք:

Երբ նրանք աւագութեան-մեծութեան մասին վիճում էին Կաթողիկոսի մօտ: Նապարհին, Յիսուս մինչև տուն հասնել լը լուս լսեց, ապա հարցրեց նրանց «Ինչու համար է ձեր վէճը». աշակերտները լռեցին, իսկ Յիսուս կամենալով աւագութեան մեծ նշանակութիւնը հասկացնել նրանց, մանկանց ձեռքը բռնելով մէջ բերեց և ասաց:

1) Վերջին ժամանակներս միայն մի, թէ երկու բացառութիւն եղել է:

— Եթէ ոչ դարձիք և եղիշիք իբրեւ զմանկտի, ոչ մասնէք յարայութիւն երկնից. զի որ փոքրիկն է յամենեւոր ձեզ, նա եղիցի մեծ... «Բազմաւոր ազգաց տիրեն նոցա և որ իշխեն նոցա բարեխաղը կոչին, այլ դուք ոչ այլ պէտ, այլ որ մեծն է ի ձեզ, եղիցի ի ձեռն պապաւոր: Ո՛վ է մեծ, բաղմունք թէ սպասաւորն, ոչ ապաւելն բաղմունքաց ես եմ ի միջի ձերում իբրեւ ապաւոր...»

Այդպէս ահա, պարոն բժիշկ, (երբ նի մեր հոգեւոր աշխարհի ախտացեալներ թիւիկ լինէր) Յիսուսն էլ չի ասել թէ ամենքը կարող էք աւագ, մեծ լինի նա ասում է, որ նա կարող է մեծ լինել, որը մաքուր վաղընաւորով մական անմեղութիւն և արդարութիւն կունենայ: Նա կտտանայ կամ նա պէտք է ստանայ աւագութիւնը, որն անմեղութեան հետ ի միասին, իւր պէս ընդհանուրի օգտին աշխատեք կունենայ և ոչ թէ նա, որ միմիայն իւր զրպակի, իւր անձի հոգսը կըքաշի: աւագութեան արժանի նրան է համարում, ով իւր նման կրհատկանայ հոգեւոր աշխարհի հոգեւոր պաշտօնի վիճակները և նրան, որ միայն պաշտօն աստանձնելը ցանկանում: պարզ է, որ ասել է թէ հոգեւոր աշխարհում տեղեւոր, որ չի մանում «ծարաւեալ և վատապալա» ծաղիկի կարիքները հոգալ, անհատաւորմը, շահաւէրը, փառասէրը, անհապաշտը, խարբան, սողունանման շողորմը, փորձեցող դիմակաւորը չի կարող աւագ լինել: աւագի խօսքը ու զօրծը պէտք է համապատասխան լինեն իրար: օրինակ, ինչ կրթիկն Յիսուսը աւագութիւնը, ով կրհատկէ նրան, եթէ նա մի րոպէ դաւաճանէ իւր արդարութեան սկզբունքին:

Աշակերտները հասկացան Յիսուսին և հէնց այդ հասկացողութիւն էր որ նրանց մեծացնելու, աւագութիւն ժառանգելու համար յօդուած ճշմարտութեան խաչ բարձրացրեց: Ոհա աղաւթ թանկ զնապատեցին մեծութիւնը, իսկ մերոնք համաժան գնում, համ ծախում են մեծութիւնն ու աւագութիւնը, մեր օրերում: Այդպէս էին աւագութեան հին օրինակները—նրանք իրենց զօրծերն ի յոյսոյ մարդկան անելով, արտաքինն էին գեղեցկացնում: միշտ—այնպէս էին զգալականները, երկարացնում էին փեշերը, խրիճոյքներում առաջին տեղն էին նստում ու պահանջում, որ իրենց Ռաբբի, Ռաբբի (տէր տէր) կոչեն: Ողորմելիները

Ոհա, զուր այսպէս կրթիկներ, երբ ինձ կրտանի Սև Սառնաւածափը:

Փրիդը չկարողացաւ զգալ իւր հեծկտանքը, իսկ Ռոբերտը ծնկաչոք համբոյնեցով ծածկում էր նրա նիւար ձեռքերը: Յետոյ վեր կացաւ տեղից և արագ շարժումով հեռացաւ:

Չուղեղային հիւսիսային մասում ձեռքը մութը կոխում է ցերեկուայ ժամը երկուսից: Առանց իւր մտածումներ փոխելու կամ յետ նայելու, Ռոբերտը հաստ ծովի ափը: Նրա առաջ փռուած էր սառցային մի հարթավայր բորակ ձիւնով ծածկուած: Ռոբերտը ոտքերին սղնակներ կապելով մի քանի վայրկեան վազեց զէպի ոտուոյցը: Նա գիտէր, որ մակոյկը մօտեցնում էր իրեն նախ քան իրի կողմը, որը տիրէ միացնում էր սառույցին և որ այդ կողմը յետեւում ծովը համարեաւ ազատ կրթիկի ստացնէր:

Նա չէր կարողանում դիմանալ Փրիդի յուսահատական նայուածքին և ասում էր իրեն իրեն. — Ես կըզնամ մինի կողմն առանց մակոյկի, որովհետեւ դա արդէն ակներեւ մահ կընշանակէր: Նա իրաւ քամին փչում էր կատաղաբաւ ձիւնի քուլաները այս ու այն կողմ ցրելով: Սառցակոյտները խփուելով իրար շարժուելու էին լինում, հասնելով

համար, թէ զատարկ ու սուտ նախապաշարմունք է:

Երբուհի Քրիտանի մի այնպիսի պատմութիւն արաւ, որ դեռ ոչինչ չէր ապացուցանում: Ոչ, ոչ մի կերպ չպիտի կասկածել, որ Ռոբերտը իւր անձը վերաւոր է եմթարկում:

Փրիդը ամբողջ գիշերը անքուն նստած էր Ակուլի անկողնու մօտ, որը կիսաբաց աչքերով ներհում էր: Նա ինքն իրեն հարկը անգամ կրկնում էր այս գաղտնի խօսքերը: «Ինչ էլ որ լինի, երբուհի, որ դու ինձ չես մոռանալ...» և նա տեսնում էր սիրած մարդու քնը: Երբ և հպարտ աչքերը, որոնք յառաւ նայում էին իրեն:

Հետեւեալ օրը, առաւօտեան, Ենդեան նախընթաց օրն էր: Փրիդը գնաց Ռոբերտի մօտ և ասաց նրան:

— Ես քեզ ճանաչում եմ, Ռոբերտ, գիտեմ, որ դու խաբուել ընդունակ չես: ասում ինձ բացարձակ: դու մտադրուել ես այս գիշեր գնալ Սև Սառնաւածափ քարաժայռը:

Ռոբերտը ցած ձգեց զուրկը և ինչպէս մեղաւոր, ոչինչ չպատասխանեց:

— Դէ՛հ, իմը,—չարունակեց Փրիդը,— ես չեմ ցանկանում... Դու իրաւունք չունիս քո անձը փախելու եմթարկելու: դու հարկաւոր ես քո հօրը: Ինչ կրթիկ հօրը կրթութիւնը առանց քեզ: Նա կը

Յար. Մհ.—Յովհ.

! ԶՈՒԹՈՒՅԷՐ ԿԵԼԹՈՒՄՆԵՐՈՅԻ !
ՍՈՐԴԶԱՊԱՅԱՅԱՆ
 ՄՈՐԱԿԵՐՈՐԿԻ ԺՈՌՈՐԻՆԻ
 Օ Ճ Ա Ռ
ԴԵՂԱԴՈՐ
Գ. Ֆ. ԻՐԻԳԵՆՍԻ

Այնպեղում է ժողովրդ, արևից այրուած
 քր, դեղին բոբեր, կարճակրթ, բարձրակրթ
 և ազգում է աւելորդ քրանիւն դէժ, ա-
 ռադարուում է որդւն արդուազգի ա-
 նուշադաւ բարձր արականքննն ճաւաւ

Մի կտորի գինը 50 Դ. 1/2, կտորիքին 30 Դ.
 Չաւաւաւում է բոլոր աւանայաւ դեղա-
 աւնեւում և դեղաւանային խաւնաւքննում

Գ լ ի ա ա ռ յ ա ա ճ ի ա ա ռ բոլոր Ռու-
 ա ա յին ճաւաւ Գ. Ֆ. Ի Ր Վ Ե Ն Ս ի ժաւ
 Մաւաւաւաւում Գ. Ֆ. Ի Ր Վ Ե Ն Ս ի Ֆ լ ի ա ա լ
 զիդաւաւաւին Ապրանքնքին աւաւաւին թի-
 ճաւաւքնն, Նարննքին, պ. Գ. Չաւաւաւին.
 Մ. և Ազգաւաւին դեղաւանքնում 24—18